

LIETUVOS RESPUBLIKOS LYGIŲ GALIMYBIŲ KONTROLIERIUS

SPRENDIMAS

DĖL GALIMOS DISKRIMINACIJOS SOCIALINĖS PADĖTIES PAGRINDU DALYVAUJANT KONKURSE Į DOCENTO PAREIGAS TYRIMO

2024 m. gegužės 16 d. Nr. (24)SN-36)SP-45
Nr. (24)SN-37)SP-44

Vilnius

Lygių galimybių kontrolieriaus tarnyboje (toliau – ir Tarnyba) 2024 m. vasario 12 d. gautas pareiškėjos (duomenys neskelbtini) (toliau – Pirmoji Pareiškėja) skundas, kuriame ji nurodė, kad yra Lietuvos sveikatos mokslų universiteto (toliau – LSMU arba Universitetas) darbuotoja – lektorė, psichologė. Pirmoji Pareiškėja dalyvavo konkurse į docentės pareigas Universiteto Sveikatos psichologijos katedroje, kur dirbo lektore nuo 2016 m. Pasak šios pareiškėjos, ji įvykdė visus reikiamus dalyvavimo konkurse etapus. 2024 m. vasario 9 d. dalyvavo nuotoliniame Universiteto Visuomenės sveikatos fakulteto dėstytojų ir mokslo darbuotojų priėmimo ir atestacijos komisijos (toliau – Komisija) posėdyje, kurio metu vyko pokalbiai su kandidatais.

Komisija informavo, jog pokalbis įrašomas, Komisijos pirmininkė pasidalino ekranu ir parodė lentelę, kurioje buvo sužymėjusi visus reikalavimus, ir prie jų „+“ ir „-“ ženklus pagal tai, ar Pirmoji Pareiškėja atitinka reikalavimus, ar ne. Ženklas „-“ buvo tik prie vieno punkto, pagal kurį Pirmoji Pareiškėja turėjo išleisti metodinę priemonę per „paskutinius 5 metus“.

Skunde pažymima, kad Pirmoji Pareiškėja yra tokios metodinės priemonės bendraautorė, tačiau ji išleista 2017 m. Turint omenyje, kad per „paskutinius 5 metus“, kaip tai įvardijama Universiteto reikalavimuose, ji du kartus buvo vaiko priežiūros atostogose, šis penkerių metų laikotarpis turėtų būti prailgintas, išbraukiant / neįskaitant laikotarpių, kuomet Pirmoji Pareiškėja buvo vaiko priežiūros atostogose. Minėtas reikalavimas nustatytas Kvalifikacinių ir atestacijos reikalavimų dėstytojų ir mokslo darbuotojų pareigybėms nustatymo, konkursų į dėstytojų ir mokslo darbuotojų pareigas skelbimo, organizavimo ir vykdymo bei dėstytojų ir mokslo darbuotojų

atestavimo tvarkoje, patvirtintoje Lietuvos sveikatos mokslų universiteto senato 2020 m. gegužės 28 d. nutarimu Nr. 134-04 (toliau – Tvarka).

Tą pačią dieną gautas pareiškėjos (duomenys neskelbtini) (toliau – Antroji Pareiškėja) skundas, kuriame ji pažymėjo, jog yra Universiteto darbuotoja – Sveikatos psichologijos katedros lektorė (nuo 2019 m. kviestinė lektorė, nuo 2021 m. laimėjo lektoriaus konkursą 0,75 etato). Antroji Pareiškėja skunde paaiškino, kad norint užimti aukštesnes pareigas Universitete, reikia dalyvauti konkurse. Šių metų pradžioje ji dalyvavo konkurse docentės Sveikatos psichologijos katedroje (0,75 etato) pareigoms užimti, pasak jos, įvykdė visus reikiamus minėto konkurso etapus. 2024 m. vasario 9 d. dalyvavo nuotoliniame Komisijos posėdyje, kurio metu vyko pokalbiai su kandidatais.

Komisijos pirmininkė pasidalino ekranu ir parodė lentelę, kurioje buvo sužymėjusi visus docento kvalifikacinius reikalavimus, prie kurių sužymėjusi „+“ ir „-“ ženklus, pagal tai, ar Antroji Pareiškėja atitinka reikalavimus. Ženklas „-“ buvo prie vieno punkto: „9.2.4. <...> per paskutinius 5-erius metus įvykdė bent vieną iš šių reikalavimų: 9.2.4.1. paskelbė bent vieną mokslinį straipsnį recenzuojamuose mokslo leidiniuose, referuojamuose kitose duomenų bazėse, ir recenzuotą mokslinę monografiją“.

Skunde teigiama, kad pagal šį punktą ji yra išleidusi mokslinę monografiją per paskutinius 5 metus, tačiau paskutinis mokslinis straipsnis išleistas seniau nei prieš 5 metus, nes tuo laikotarpiu ji buvo vaiko priežiūros atostogose (nuo 2014 m. vasario mėn. iki 2017 m. gegužės mėn. ir nuo 2017 m. liepos mėn. iki 2020 m. rugsėjo mėn.).

Skunduose nurodoma, kad Tvarkoje nurodytas „penkerių metų“ laikotarpis turėtų būti prailgintas, išbraukiant ar neįskaitant laikotarpio, kuomet asmenys išeina vaikų priežiūros atostogų.

Lygių galimybių kontrolierė, vadovaudamasi Lietuvos Respublikos lygių galimybių įstatymo 30 straipsnio 1 ir 2 dalimis, 2024 m. vasario 15 d. raštu Nr.(23)SN-15)S-112 „Dėl informacijos pateikimo“ kreipėsi į LSMU, prašydama ne vėliau kaip per 5 darbo dienas nuo rašto gavimo dienos (kuo skubiau) pateikti paaiškinimą ir atsakyti į klausimus: „Kokiais teisės aktais (nurodant nuostatas) remiantis, Tvarkoje nurodyta, jog pretenduojant į tam tikras pareigas būtina atlikti tam tikrus veiksmus „per paskutinius“ metus? Paaiškinkite frazę „per paskutinius“ metus, ar tai laikomi paskutiniai darbo, ar kalendoriniai metai? Ar asmeniui išėjusiam vaiko priežiūros atostogų, metai, kuriuos jis praleidžia vaikui prižiūrėti, (ne)įskaitomi į „paskutinius“ metus? Argumentuokite atsakymą. Ar Universitetas yra gavęs skundus dėl reikalavimų, kurie pateikti Tvarkoje, kuriuos privalo atlikti asmuo pretenduojantis į tam tikras pareigas per „paskutinius“ metus? Jei esate gavę,

kokie sprendimai buvo priimti dėl jų? Ar planuojate keisti Tvarką, atsižvelgiant į asmenines pretendentų aplinkybes?”

Kartu prašyta pateikti kitą, reikšmingą, informaciją.

Atsižvelgiant į tai, kad Lietuvos Respublikos Seimo valdybos 2024 m. kovo 20 d. sprendimu Nr. SV-S-1345 Jolitai Miliuvienei nuo 2024 m. balandžio 8 d. pavesta pavaduoti Lietuvos Respublikos lygių galimybių kontrolierę, Vaiko teisių apsaugos kontrolierės, pavadavusios lygių galimybių kontrolierę, Editos Žiobienės pradėtą tyrimą užbaigė Lygių galimybių kontrolierę pavaduojanti Seimo kontrolierė J. Miliuvienė.

Lygių galimybių kontrolierė

n u s t a t ė:

2024 m. kovo 7 d. Tarnyboje gautame rašte Nr. 2024-DVT2 (toliau – Raštas) LSMU paaiškino, kad reikalavimas atlikti tam tikrus veiksmus „per paskutinius“ metus yra senas, evoliucionavo tik jo reglamentavimo lygmuo. Iki 2009 m. galiojusiame Lietuvos Respublikos Vyriausybės 2001 m. liepos 11 d. nutarime Nr. 899 „Dėl Minimalių kvalifikacinių valstybinių mokslo ir studijų institucijų mokslo darbuotojų, kitų tyrėjų ir dėstytojų pareigybių reikalavimų, konkursų valstybinių mokslo ir studijų institucijų mokslo darbuotojų, kitų tyrėjų ir dėstytojų pareigas eiti organizavimo, mokslo darbuotojų, kitų tyrėjų ir dėstytojų atestavimo tvarkos ir pedagoginių vardų suteikimo universitetuose tvarkos patvirtinimo“, nustačiusiame valstybinių mokslo ir studijų institucijų mokslo darbuotojų, kitų tyrėjų ir dėstytojų kvalifikacinius reikalavimus, tokia formuluotė naudota universaliai. Reikalavimas buvo tikslingas – kad konkurse dalyvautų profesinėje veikloje aktyvūs kandidatai, atrenkami pretendentai pagal tuo metu turimą kvalifikaciją ir kompetencijas, o ne „viso gyvenimo nuopelnus“. Lietuvos Respublikos Konstitucinis Teismas yra konstatavęs, jog konstitucinė aukštųjų mokyklų autonomijos garantija suponuoja, kad įstatymų leidėjas turi numatyti specialų teisinį reguliavimą, o juo remiantis didžiąją šių santykių teisinio reguliavimo dalį turi sudaryti lokalus – pačių aukštųjų mokyklų nustatytas – teisinis reguliavimas (Konstitucinio Teismo 2008 m. kovo 20 d. nutarimas). Rašte pažymima, kad plėtojantis aukštosios mokyklos autonomijos aiškinimui kito ir teisinis reguliavimas, susijęs su dėstytojų kvalifikacinių reikalavimų nustatymu. Nacionaliniais teisės aktais linkstama nustatyti esminius minimalius, didžiąja dalimi kokybinius reikalavimus. Atitinkamai, vadovaujantis Mokslo ir studijų įstatymo 28 str. 2 p. 5 d. nuostatomis, universiteto senato viena iš funkcijų yra nustatyti dėstytojų ir mokslo darbuotojų

pareigybių kvalifikacinius reikalavimus, nustatyti dėstytojų ir mokslo darbuotojų atestavimo ir konkursų pareigoms eiti organizavimo tvarką. LSMU senatas, įgyvendindamas šią funkciją, patvirtino „Kvalifikacijos ir atestacijos reikalavimų dėstytojų ir mokslo darbuotojų pareigybėms nustatymo, konkursų į dėstytojų ir mokslo darbuotojų pareigas skelbimo, organizavimo ir vykdymo bei dėstytojų ir mokslo darbuotojų atestavimo tvarką“. Tvarkos tikslas – taip pat ir užtikrinti aiškią ir objektyvią dėstytojų atranką (viešo konkurso būdu), taip išlaikant ir gerinant studijų kokybę. Konstitucinis Teismas yra konstatavęs, kad aukštosios mokyklos <...> vykdo svarbią socialinę funkciją – teikia aukštąjį išsilavinimą; aukštųjų mokyklų autonomija negali būti nesiejama su jų misija rengti aukštąjį išsilavinimą įgijusius įvairių sričių specialistus, atitinkančius visuomenės ir valstybės poreikius, taigi ir su didele aukštųjų mokyklų atsakomybe už aukštojo mokslo kokybę (Konstitucinio Teismo 2008 m. vasario 1 d. sprendimas). Siekiant pritraukti geriausius ir aktyvius savo srities specialistus ir užtikrinti aukštojo mokslo kokybę, siekiantiems užimti pareigas pretendentes, LSMU, įgyvendindamas konstitucinės aukštosios mokyklos autonomijos garantuojamas teises, yra numatęs reikalavimą būti atlikus tam tikrus veiksmus per paskutinius penkerius metus. „Per paskutinius“ metus aiškintinas kaip paskutiniai 5 metai iki atskaitos momento, t. y. ne kalendoriniai metai, o laikotarpis, kurio trukmė – 5 pilni metai. Nebūtų tikslu juos vadinti „darbo metais“, kadangi konkurse gali dalyvauti ir LSMU iki tol darbo santykių neturėję pretendentai. Penki metai yra universalus laikotarpis, kai kalbama apie tyrėjo karjerą – viena tyrėjo kadencija trunka penkis metus (tai numato ir Mokslo bei studijų įstatymas). Dėstytojo karjeros kelyje yra dvi situacijos, kai aktualus „paskutinių penkerių metų“ terminas. Tai yra konkursas ir atestacija. Konkurso būdu yra užimamos pareigos, tai nėra individuali (t. y. vykdoma konkretaus asmens atžvilgiu) procedūra, joje gali dalyvauti visi suinteresuoti kandidatai. Šioje procedūroje yra vertinamas paskutinių penkerių metų laikotarpis, neatsižvelgiant į vaiko priežiūros atostogas ar kitus laikotarpius, t. y. pretendentai, siekiantys užimti atitinkamas dėstytojų pareigas, turi atitikti nustatytus minimalius reikalavimus. Atestacijos procedūra yra individuali, t. y. vykdoma konkretaus asmens atžvilgiu, vertinant jo paskutinių penkerių metų (t. y. kadencijos) veiklos rezultatus ir tinkamumą toliau eiti tas pačias pareigas. Šiuo atveju yra atsižvelgiama į vaiko priežiūros atostogų trukmę ir nustatyti kiekybiniai rodikliai proporcingai mažinami. Laikotarpis, kuriuo asmeniui Universitetas buvo suteikęs nėštumo ir gimdymo, tėvystės atostogas ar atostogas vaikui prižiūrėti, į 5 metų laikotarpį neįtraukiamas. Abi pareiškėjos dalyvavo konkurso procedūroje. Skundų dėl nuostatos, kad vertinami pretendentių, dalyvaujančių konkurse, pasiekti rodikliai per paskutinius penkerius metus, nebuvo gauta. Universiteto vidaus teisės aktai yra keičiami atsižvelgiant į veiklos

pobūdį, nacionalinį teisinį reguliavimą, skaitmenizacijos galimybes, bendruomenės poreikius ir kt. aplinkybes. Šiuo metu svarstomų Tvarkos pakeitimų nėra.

2024 m. balandžio 23 d. LSMU pateikė papildomus paaiškinimus, kuriuose nurodė, kad siekiant užimti vienos ar kitos pakopos pareigas reikia turėti tam tikrą slenkstinę kvalifikaciją (magistro laipsnį ar mokslo (meno) daktaro laipsnį) bei patvirtinti tam tikrų kompetencijų turėjimą. „Tyrėjo kompetencijos skirtingu metu varijuoja, gali tiek būti tobulinamos, tiek ir tapti nepakankamos. Pvz. docentui privaloma kompetencija „MTEP rezultatų sklaidos ir jų poveikio numatymas“, objektyviai pasireiškiantis gebėjimu paskelbti mokslinių tyrimų rezultatus tarptautinio lygio mokslo publikacijose yra patvirtinama tarptautinėse duomenų bazėse referuojamuose žurnaluose, turinčiuose redakcinių kolegijų vykdomą kokybiškų straipsnių atranką ir citavimo indeksą, paskelbtų publikacijų skaičiumi. Ši kompetencija iš prigimties nėra „atliktinė“, t. y. ji patvirtinama ne publikavus kažkokį sutartinį straipsnių skaičių, tačiau nuolat vykdant mokslinius tyrimus ir jų rezultatus publikuojant aukščiau aprašytus kriterijus atitinkančiuose mokslo žurnaluose. Karjeros kelias nėra vienkryptis – Mokslo ir studijų įstatymas numato, kad judėjimas tarp pakopų yra dvikryptis, t. y. galimas judėjimas ne tik pakopomis aukštyn, bet ir žemyn (mokslo ir studijų įstatymo 72 str.). Atitinkamu metu užimamą tyrėjo pakopą (pareigas) nulemia ne tik įgyta kvalifikacija, bet ir tuo metu turimos rezultatais patvirtintos kompetencijos (užimant pareigas – konkurso metu, einant pareigas – atestacijos metu). Jei kvalifikacija yra iš esmės linijinė (įgyjamas bakalauro, magistro, daktaro laipsnis), tai tyrėjų kompetencijos gali būti ne tik įgyjamos ir tobulinamos, tačiau ir prarandamos. Kokybinių kompetencijų turėjimą padeda įvertinti kiekybiniai rodikliai – publikacijų skaičius, parengtų metodinių priemonių skaičius, vadovautų baigiamųjų darbų ar disertacijų skaičius, vadovautų projektų skaičius ir pan. Dinamiškumas pasireiškia ir kompetencijų turinėjė išraiškoje, pvz. reikalavimas rengti mokomąją medžiagą dar prieš dešimtmetį dažniausiai buvo išpildomas analoginėmis priemonėmis (mokomosios knygos, dalomoji medžiaga), tuo tarpu studentų kartų kaita, pandeminės patirtys ir informacinių technologijų plėtra nulemia interaktyvių mokymo metodų paiešką – taigi asmuo, parengęs tekstinę mokomąją medžiagą ir taip patvirtinęs tokios kompetencijos turėjimą jokių būdu nelaikytinas turintis tokią kompetenciją iki karjeros pabaigos. Pažymėta, kad publikacijų srityje taip pat situacija kinta: pvz. didėja konkurencija dėl publikavimo geriausiuose žurnaluose, žurnalai pradėti vertinti pagal jų kokybę, vertinamas bendra autorių skaičius, konkretaus tyrėjo indėlis į publikaciją, publikacijos cituojamumas ir kt.“

LSMU teigimu, tyrėjų turimos kompetencijos objektyviai gali būti palyginamos tik vertinant paskutiniųjų jų veiklos metų rezultatus. „Paprastai tai yra 5 metai (Mokslo ir studijų

įstatyme nustatytas kadencijos laikotarpis, taip pat pvz. Lietuvos mokslo tarybos reikalavimuose vadovams (vertinamas publikacijų skaičius, papildomą dėmesį atkreipiant į paskutiniuosius 5 ar 3 metus). Praktika konkursuose vertinti taikoma ir kitose valstybėse, pvz. Tartu (Estija) universitete (<https://ut.ee/en/content/application-documents-and-regulations-academic-staff>) Kitų šalių, pvz. Suomijos aukštosios mokyklos (https://web.abo.fi/befattningar/2024/Appointment_plan_Professor_in_Industrial_Energy_Technology.pdf) reikalauja, kad kompetencijas pagrindžiantys kiekybiniai rodikliai būtų „recent“ (t. y. naujausi, neseni). Kad situaciją iliustruoti galima tyrėjų analogija su medicinos gydytojais ar slaugytojais – praktikos licencija tęsiama tik jei asmuo profesine veikla užsiima ne mažiau kaip 3 metus per paskutinius penkerius metus. Kaip ir sveikatos priežiūros specialistų atveju, taip ir tyrėjų atveju yra balansuojama tarp visuomenės intereso ir asmens intereso į profesinę veiklą, saviraišką ir karjerą. Kaip jau minėta pradžioje – aukšto lygio mokslas ir kokybiškos studijos – visuomenės interesas.“

Lygių galimybių kontrolierė

k o n s t a t u o j a:

Skundo tyrimo metu buvo vertinama, ar Universitetas, vykdydamas konkursą į docento pareigas, nediskriminavo Pirmosios ir Antrosios Pareiškėjų socialinės padėties pagrindu, t. y. ar nepažeidė Lygių galimybių įstatymo 7 straipsnio 1 punkto nuostatos, reglamentuojančios darbdavio pareigą priimant į darbą taikyti vienodus atrankos kriterijus, nepaisant, be kita ko, socialinės padėties.

Pažymėtina, kad tiek Europos Sąjungos, tiek nacionaliniuose teisės aktuose diskriminacija, pačia bendriausia šio žodžio prasme, reiškia teisių sumažinimą arba atėmimą tam tikrai kategorijai asmenų dėl kokių nors jiems būdingų požymių. Diskriminacijos sąvoka paprastai siejama su lygių galimybių, lygiateisiškumo pažeidimu, o nediskriminavimas – su asmenų lygaus traktavimo, lygių galimybių realizavimo kategorijomis. Konstitucinė nediskriminacijos samprata atskleidžiama remiantis Lietuvos Respublikos Konstitucijos 29 straipsniu, kuriame nustatyta, kad įstatymui, teismui ir kitoms valstybės institucijoms ar pareigūnams visi asmenys lygūs, ir nurodoma, jog žmogaus teisių negalima varžyti ir teikti jam privilegijų dėl jo lyties, rasės, tautybės, kalbos, kilmės, socialinės padėties, tikėjimo, įsitikinimų ar pažiūrų pagrindu.

Aiškindamas Konstitucijos 29 straipsnio nuostatas, Konstitucinis Teismas ne kartą yra konstatavęs, kad konstitucinis visų asmenų lygybės principas, kurio turi būti laikomasi ir leidžiant įstatymus, ir juos taikant, įpareigoja vienodus faktus teisiškai vertinti vienodai ir draudžia iš esmės tokius pat faktus savavališkai vertinti skirtingai, taip pat kad konstitucinis visų asmenų lygybės principas reiškia žmogaus prigimtinę teisę būti traktuojamam vienodai su kitais, asmenys negali būti diskriminuojami, jiems negali būti teikiama privilegijų (be kitų, Konstitucinio Teismo 2004 m. gruodžio 13 d., 2016 m. spalio 27 d. nutarimai). Asmenų lygybės principas iš esmės reiškia diskriminacijos draudimą, o diskriminacija dažniausiai suprantama kaip žmogaus teisių varžymas ar tam tikrų privilegijų teikimas, atsižvelgiant į lyties, rasės, tautybės, kalbos, kilmės, socialinės padėties, tikėjimo, įsitikinimų ar pažiūrų požymius (be kitų, Konstitucinio Teismo 2017 m. gruodžio 19 d. išvada, 2019 m. sausio 11 d. nutarimas). Konstitucinis visų asmenų lygybės įstatymui principas būtų pažeistas, jeigu tam tikra grupė asmenų, kuriems yra skiriama teisės norma, palyginti su kitais tos pačios normos adresatais, būtų kitaip traktuojama, nors tarp tų grupių nėra tokio pobūdžio ir tokios apimties skirtumų, kad toks nevienodas traktavimas būtų objektyviai pateisinamas (be kitų, Konstitucinio Teismo 1996 m. lapkričio 20 d., 2003 m. gruodžio 30 d. nutarimai).

Europos Sąjungos pagrindinių teisių chartijos, kurios tikslas – saugoti pagrindines žmogaus teises, atitinkančias Žmogaus teisių ir pagrindinių laisvių apsaugos konvencijos garantuojamas teises, III antraštinėje dalyje, skirtoje lygybei, įtvirtintas lygybės prieš įstatymą principas (20 straipsnis), taip pat įtvirtintas bet kokios diskriminacijos draudimas, ypač dėl asmens lyties, rasės, odos spalvos, tautinės ar socialinės kilmės, genetinių bruožų, kalbos, religijos ar tikėjimo, politinių ar kitokių pažiūrų, priklausymo tautinei mažumai, turtinės padėties, gimimo, negalios, amžiaus, seksualinės orientacijos (21 straipsnio 1 d.).

2000 m. lapkričio 27 d. Europos Tarybos direktyvoje 2000/78/EB, nustatančioje vienodo požiūrio užimtumo ir profesinėje srityje bendruosius pagrindus, nustatyta, kad diskriminavimas dėl religijos ar įsitikinimų, negalios, amžiaus ar seksualinės orientacijos gali pakenkti Europos Bendrijos sutarties tikslų įgyvendinimui, ypač siekti pakankamai didelio užimtumo ir socialinės apsaugos lygio, gerinti gyvenimo lygį ir gyvenimo kokybę, siekti ekonominės ir socialinės sanglaudos bei vienybės ir laisvo asmenų judėjimo (11 preambulės dalis).

Lygių galimybių įstatymas, kurio vykdymo priežiūrą atlieka Lygių galimybių kontrolierė, nustato, kas yra diskriminacija ir koks elgesys, veiksmas (neveikimas) priskirtinas tam tikrai diskriminacijos rūšiai. Diskriminacija yra tiesioginė ir netiesioginė diskriminacija, priekabiavimas, nurodymas diskriminuoti lyties, rasės, tautybės, pilietybės, kalbos, kilmės, socialinės padėties,

tikėjimo, įsitikinimų ar pažiūrų, amžiaus, lytinės orientacijos, negalios, etninės priklausomybės, religijos pagrindu (Lygių galimybių įstatymo 2 straipsnio 1 dalis.).

Tiesioginė diskriminacija yra elgesys su asmeniu, kai lyties, rasės, tautybės, pilietybės, kalbos, kilmės, socialinės padėties, tikėjimo, įsitikinimų ar pažiūrų, amžiaus, lytinės orientacijos, negalios, etninės priklausomybės, religijos pagrindu jam taikomos mažiau palankios sąlygos, negu panašiomis aplinkybėmis yra, buvo ar būtų taikomos kitam asmeniui, išskyrus įstatymų nustatytus atvejus (2 straipsnio 9 dalis). Netiesioginė diskriminacija – veikimas ar neveikimas, teisės norma ar vertinimo kriterijus, akivaizdžiai neutrali sąlyga ar praktika, kurie formaliai yra vienodi, bet juos įgyvendinant ar pritaikant atsiranda ar gali atsirasti faktinis naudojimosi teisėmis apribojimas arba privilegijų, pirmenybės ar pranašumo teikimas lyties, rasės, tautybės, pilietybės, kalbos, kilmės, socialinės padėties, tikėjimo, įsitikinimų ar pažiūrų, amžiaus, lytinės orientacijos, negalios, etninės priklausomybės, religijos pagrindu, nebent šį veikimą ar neveikimą, teisės normą ar vertinimo kriterijų, sąlygą ar praktiką pateisina teisėtas tikslas, o šio tikslo siekiama tinkamomis ir būtinomis priemonėmis (2 straipsnio 5 dalis).

Nagrinėjamu atveju Pirmoji Pareiškėja nurodė, kad dalyvavo konkurse į docentės pareigas Sveikatos psichologijos katedroje, kur dirbo lektore nuo 2016 m. Pasak jos, ji įvykdė visus reikiamus dalyvavimo konkurse etapus. 2024 m. vasario 9 d. dalyvavo nuotoliniame Komisijos posėdyje, kurio metu vyko pokalbiai su kandidatais. Komisija informavo Pirmąją Pareiškėją, jog ji neatitinka vieno reikalavimo, pagal kurį turėjo išleisti metodinę priemonę per „paskutinius 5 metus“. Pirmoji Pareiškėja yra tokios metodinės priemonės bendraautorė, tačiau ji išleista 2017 m. Pareiškėjos teigimu, turint omenyje, kad per „paskutinius 5 metus“, kaip tai įvardijama Universiteto reikalavimuose, ji du kartus buvo vaiko priežiūros atostogose, šis penkerių metų laikotarpis turėtų būti prailgintas, išbraukiant / neįskaitant laikotarpių, kuomet Pirmoji Pareiškėja buvo vaiko priežiūros atostogose.

Antroji Pareiškėja taip pat nurodė, kad Komisija pažymėjo „minusą“ prie reikalavimo – išleisti metodinę priemonę per „paskutinius 5 metus“, taip pat neatitiko šio reikalavimo. Antrosios Pareiškėjos teigimu, ji yra išleidusi mokslinę monografiją per paskutinius 5 metus, tačiau paskutinis mokslinis straipsnis išleistas seniau nei prieš 5 metus, nes buvo vaiko priežiūros atostogose (nuo 2014 m. vasario mėn. iki 2017 m. gegužės mėn. ir nuo 2017 m. liepos mėn. iki 2020 m. rugsėjo mėn.).

Tvarkos 9.2. punkte nurodyta, kad į docento pareigas gali pretenduoti mokslininkai, kurie: „<...> 9.2.4. paskelbė ne mažiau kaip 7 mokslinius straipsnius recenzuojamuose mokslo leidiniuose, iš jų ne mažiau kaip 2 straipsnius recenzuojamuose mokslo leidiniuose, referuojamuose kitose

duomenų bazėse, ir per paskutinius 5-erius metus įvykdė bent vieną iš šių reikalavimų: 9.2.4.1. paskelbė bent vieną mokslinį straipsnį recenzuojamuose mokslo leidiniuose, referuojamuose kitose duomenų bazėse, ir recenzuotą mokslinę monografiją; 9.2.4.2. paskelbė bent vieną mokslinį straipsnį recenzuojamuose mokslo leidiniuose, referuojamuose kitose duomenų bazėse, ir parengė skyrių universitetiniam vadovėliui ar mokomajai knygai “. Pažymėtina, kad nagrinėjamu atveju buvo taikomi kvalifikaciniai reikalavimai asmenims, dirbantiems humanitarinių ir socialinių mokslų srityse, pretenduojantiems pirmąją kadenciją eiti dėstytojų pareigas (9 punktas).

Universiteto teigimu, siekiant pritraukti geriausius ir aktyvius savo srities specialistus ir užtikrinti aukštojo mokslo kokybę, siekiantiems užimti pareigas pretendentams, LSMU, įgyvendindamas konstitucinės aukštosios mokyklos autonomijos garantuojamas teises, yra numatęs reikalavimą – būti atlikus tam tikrus veiksmus per paskutinius penkerius metus. “Per paskutinius” metus aiškintinas kaip paskutiniai 5 metai iki atskaitos momento, t. y. ne kalendoriniai metai, o laikotarpis, kurio trukmė – 5 pilni metai. Nebūtų tikslo juos vadinti „darbo metais“, kadangi konkurse gali dalyvauti ir LSMU iki tol darbo santykių neturėję pretendentai. Penki metai yra universalus laikotarpis, kai kalbama apie tyrėjo karjerą – viena tyrėjo kadencija trunka penkis metus (tai numato Mokslo bei studijų įstatymas).

Pareiškėjos teigia, kad dėl nustatyto 5 metų termino, per kurį turi būti paskelbtos Tvarkoje nurodytos publikacijos, jos atsiduria blogesnėje padėtyje, dėl socialinės (šeiminės) padėties, kadangi kelis metus jos skyrė ne mokslinei veiklai, o vaiko (-ų) priežiūrai.

Socialinė padėtis Lygių galimybių įstatyme apibrėžiama kaip asmens padėtis, kurią lemia jo šeiminė padėtis, įgytas išsilavinimas, kvalifikacija ar mokymasis ir studijos mokslo ir studijų institucijose, turima nuosavybė, gaunamos pajamos, teisės aktuose nustatytos valstybės paramos poreikis ir (arba) kiti su asmens turutine padėtimi susiję veiksniai (2 straipsnio 8 dalis).

Vadovaujantis šia Lygių galimybių įstatymo nuostata ir Lygių galimybių kontrolieriaus formuojama praktika¹, vaiko (-ų) turėjimas, priežiūra yra asmens šeiminės padėties elementas, o šeiminė padėtis yra sudedamoji socialinės padėties pagrindo, dėl kurio draudžiama diskriminacija, dalis.

Pagal Lygių galimybių įstatymo 7 straipsnio 1 punktą, darbdavys, įgyvendindamas lygias galimybes, neatsižvelgdamas į lytį, rasę, tautybę, pilietybę, kalbą, kilmę, socialinę padėtį, tikėjimą, įsitikinimus ar pažiūras, amžių, lytinę orientaciją, negalią, etninę priklausomybę, religiją, privalo priimdamas į darbą, į valstybės tarnybą, taikyti vienodus atrankos kriterijus ir sąlygas, išskyrus šio įstatymo nustatytus atvejus.

¹ Be kita ko, Lygių galimybių kontrolieriaus 2024 m. gegužės 2 d. sprendimas Nr. (24)SN-27)SP-42.

Šio tyrimo kontekste pažymėtina, jog akivaizdu, kad tam tikrais laikotarpiais – nėštumo ir gimdymo, tėvystės, vaiko priežiūros atostogų metu akademinėje ir profesinėje karjeroje gali būti daroma pertrauka. Šie laikotarpiai yra skirti sveikatai atkurti bei rūpintis vaiku. Nėštumo ir gimdymo, tėvystės, vaiko priežiūros atostogos yra tikslinės atostogos, turinčios tam tikrą paskirtį (Lietuvos Respublikos darbo kodekso (DK) 131 str.). Darbuotojoms (motinoms) suteikiamos nėštumo ir gimdymo atostogos – septyniasdešimt kalendorinių dienų iki gimdymo ir penkiasdešimt šešios kalendorinės dienos po gimdymo (DK 132 str.). Konstitucinis Teismas, aiškindamas Konstitucijos 39 straipsnio 2 dalį, kurioje yra įtvirtinta konstitucinė dirbančių motinų apsaugos garantija, yra pabrėžęs, kad pagal Konstituciją dirbančiai motinai iki gimdymo ir po jo garantuojamų mokamų atostogų konstitucinė paskirtis yra užtikrinti nėščios ir pagimdžiusios moters fiziologinės būklės apsaugą, ypatingą motinos ir vaiko ryšį pirmosiomis jo gyvenimo savaitėmis (2012 m. vasario 27 d., 2018 m. sausio 24 d. nutarimai). Tai yra specifinė Konstitucijos 38 straipsnio 2 dalies garantuojama motinystės ir vaikystės apsaugos priemonė, skirta dirbančiai moteriai tam tikrą pagrįstą laiką iki gimdymo ir po jo atsitraukti nuo darbinės (profesinės) veiklos (2016 m. kovo 1 d. nutarimas).

Taip pat remiantis DK 134 straipsnio 1 dalies nuostatomis, pagal šeimos pasirinkimą motinai (įmotei), tėvui (įtėviui), senelei, seneliui arba kitiems giminačiams, faktiškai auginantiems vaiką, taip pat darbuotojui, paskirtam vaiko globėju, suteikiamos atostogos vaikui prižiūrėti, iki vaikai sukanka treji metai (vaiko priežiūros atostogos). Konstitucinis Teismas yra konstatavęs ir tai, kad pagal Konstitucijos 39 straipsnio 1 dalį yra užtikrinama valstybės parama šeimoms, auginančioms ir auklėjančioms vaikus namuose, kuri gali būti teikiama įvairiomis įstatymų leidėjo pasirinktomis formomis, be kita ko, numatant dirbantiems tėvams atostogas, skirtas vaikams auginti ir auklėti namuose, tačiau tai yra iš esmės skirtingo pobūdžio garantija, nei pagal Konstitucijos 39 straipsnio 2 dalį suteikiama konstitucinė apsauga pagimdžiusioms moterims (2018 m. sausio 24 d. nutarimas).

Nagrinėjamu atveju, Pareiškėjos iki vaiko priežiūros atostogų ir po jų dirbo Universitete lektorėmis. 2024 m. vasario 9 d. dalyvavo Komisijos posėdyje, kuriame vertinti pretendentai, dalyvaujantys konkurse docento pareigoms, t. y. aukštesnėms, nei Pareiškėjų turėtos pareigos, užimti. Taigi Komisijoje nebuvo sprendžiama dėl Pareiškėjų padėties, turėtos iki vaikų priežiūros atostogų ir turimos po jų, t. y. jos nebuvo atestuojamos, kas reikštų dėstytojų ir mokslo darbuotojų kvalifikacijos, gebėjimų, profesinės veiklos ir asmeninių savybių įvertinimą tam, kad būtų išlaikytos turimos pareigos. Iš Konstitucijos 39 straipsnio kylanti šeimų, auginančių ir auklėjančių vaikus namuose, garantija suponuoja būtinybę sudaryti sąlygas asmenims, pasirinkusiems tam tikrą laiką auginti vaikus, tęsti profesinę karjerą pasibaigus vaiko priežiūros atostogoms, nepabloginant jų

padėties dėl to, kad profesinėje srityje buvo padaryta tam tikra tikslinė pertrauka. Šiame kontekste paminėtina ir Europos Parlamento ir Tarybos 2006 m. liepos 5 d. direktyva Nr. 2006/54/EB dėl moterų ir vyrų lygių galimybių ir vienodo požiūrio į moteris ir vyrus užimtumo bei profesinės veiklos srityje principo įgyvendinimo (nauja redakcija), kurios 15 straipsnyje nustatyta, kad „moteris, išėjusi motinystės atostogų, turi teisę, pasibaigus motinystės atostogoms, grįžti į savo darbą ar lygiavertes pareigas tokiomis sąlygomis, kurios negali būti mažiau palankios jai, ir naudotis visomis geresnėmis darbo sąlygomis, į kurias ji būtų turėjusi teisę, kol nedirbo.“ Tačiau nei Konstitucija ar nacionaliniai įstatymai, nei ES teisės aktai asmenims, išėjusiems vaiko priežiūros atostogų, negarantuoja aukštesnių pareigų ar kitų karjeros galimybių vien dėl asmens pasirinkimo padaryti tikslinę pertrauką karjeros srityje.

Komisijos sprendimas, dėl kurio skundžiasi Pareiškėjos, nelėmė jų iki vaiko priežiūros atostogų turėtos padėties pabloginimo, atsižvelgiant į tai, kad dalį laiko jos nevykdė profesinės ir akademinės veiklos, kol buvo išėjusios vaiko priežiūros atostogų. Atkreiptinas dėmesys, kad, kaip nurodyta Universiteto Rašte, būtent atestacijos procedūra yra individuali, t. y. vykdoma konkretaus asmens atžvilgiu, vertinant jo paskutinių penkerių metų (t. y. kadencijos) veiklos rezultatus ir tinkamumą toliau eiti tas pačias pareigas; šiuo atveju yra atsižvelgiama į vaiko priežiūros atostogų trukmę ir nustatyti kiekybiniai rodikliai proporcingai mažinami. Laikotarpis, kuriuo asmeniui Universitetas buvo suteikęs nėštumo ir gimdymo, tėvystės atostogas ar atostogas vaikui prižiūrėti, į 5 metų vertinimo laikotarpį neįtraukiamas. Pažymėtina, kad po atestacijos darbuotojas nekeičia pareigybės, jam suteikiama teisė dirbti toliau tose pačiose pareigose.

Kaip minėta, Pareiškėjų atitikimas nustatytiems kvalifikacijos reikalavimams buvo vertinamas Pareiškėjoms siekiant aukštesnių nei jų turimos – docento pareigų. Pretenduojuojant į docento, profesoriaus pareigas, mokslininkas nėra vertinamas, ar atitinka kvalifikacinius dėstytojų ar mokslo darbuotojų pareigybių reikalavimus per kadenciją, o vertinama, ar asmuo atitinka kvalifikacinius reikalavimus užimti aukštesnes pareigas (be kita ko, turi nurodytą skaičių naujų publikacijų), skirtingai nei atestacijos atveju, kai liekama tose pačiose pareigose. Pretendavimas į kitas pareigas priklauso darbo santykių sričiai, kuomet asmuo kartu su kitais pretenduoja užimti naujas pareigas. Tai patvirtina ir Lietuvos Respublikos mokslo ir studijų įstatymo 72 straipsnio 3 dalis, kurioje nurodyta, kad su asmeniu, mokslo ir studijų institucijoje laimėjusiu konkursą dėstytojo ar mokslo darbuotojo pareigoms eiti, sudaroma terminuota darbo sutartis 5 metų laikotarpiui ir mokslo ir studijų institucijos nustatyta tvarka tam pačiam laikotarpiui patvirtinamas su mokslo ir studijų institucijos veiklos planais ir prioritetais suderintas jo veiklos planas.

Darbo santykių sričiai nustatytas reikalavimas: įgyvendindamas lygias galimybes, darbdavys, neatsižvelgdamas į lytį, rasę, tautybę, pilietybę, kalbą, kilmę, socialinę padėtį, tikėjimą, įsitikinimus ar pažiūras, amžių, lytinę orientaciją, negalią, etninę priklausomybę, religiją, privalo priimdamas į darbą, į valstybės tarnybą, taikyti vienodus atrankos kriterijus ir sąlygas, išskyrus šio įstatymo nustatytus atvejus (Lygių galimybių įstatymo 7 straipsnio 1 punktą).

Konstitucijos 48 straipsnio 1 dalyje *inter alia* yra įtvirtinta, kad kiekvienas žmogus gali laisvai pasirinkti darbą. Ši laisvė yra viena iš būtinų žmogaus gyvybinių poreikių tenkinimo, deramos padėties visuomenėje užtikrinimo sąlygų. Konstitucinė kiekvieno žmogaus laisvė pasirinkti darbą suponuoja įstatymų leidėjo pareigą sudaryti teisesnės prielaidas įgyvendinti šią laisvę. Sudarydamas jas įstatymų leidėjas turi įgaliojimus, atsižvelgdamas į darbo pobūdį, nustatyti teisės laisvai pasirinkti darbą įgyvendinimo sąlygas. Tai darydamas jis turi paisyti Konstitucijos (Konstitucinio Teismo 2002 m. lapkričio 25 d., 2003 m. liepos 4 d., 2004 m. gruodžio 29 d., 2007 m. rugpjūčio 13 d., 2008 m. sausio 7 d., 2008 m. vasario 20 d., 2010 m. kovo 22 d. nutarimai). Kvalifikacijos, profesinių žinių, įgūdžių reikalavimai asmenims, pretenduojantiems dirbti sudėtingą ar atsakingą darbą, laikomi natūraliais ir paprastai yra visuotinai pripažįstami (Konstitucinio Teismo 1996 m. liepos 10 d. nutarimas), o profesinės kompetencijos reikalavimai neprieštarauja žmogaus teisei laisvai pasirinkti darbą (2004 m. gruodžio 13 d. nutarimas).

DK nustatyta, kad darbo santykiai reglamentuojami vadovaujantis teisinio apibrėžtumo, teisėtų lūkesčių apsaugos ir visokeriopos darbo teisių gynbos, saugių ir sveikatai nekenksmingų darbo sąlygų sudarymo, darbo santykių stabilumo, laisvės pasirinkti darbą, teisingo apmokėjimo už darbą, darbo teisės subjektų lygybės, nepaisant jų lyties, rasės, tautybės, pilietybės, kalbos, kilmės, socialinės padėties, tikėjimo, įsitikimų ar pažiūrų, amžiaus, lytinės orientacijos, negalios, etninės priklausomybės, religijos, sveikatos būklės, ketinimo turėti vaiką (vaikų), įvaikį (įvaikių), globotinį (globotinių), rūpintinį (rūpintinių) (toliau – vaikas), santuokinės ir šeiminės padėties, priklausymo politinėms partijoms, profesinėms sąjungoms ir asociacijoms, aplinkybių, nesusijusių su darbuotojų dalykinėmis savybėmis, asociacijų laisvės, laisvų kolektyvinių derybų ir teisės imtis kolektyvinių veiksmų principais (DK 2 str.).

Pretenduojantis eiti kitas (aukštesnes), nei einamas, dėstytojo pareigas, mokslininkas privalo atitikti Tvarkoje nurodytus reikalavimus tam, kad įrodytų savo tinkamumą norimoms aukštesnėms pareigoms užimti. Laimėjus konkursą į aukštesnes pareigas, keičiasi ne tik mokslininko pareigos, bet ir kitos darbo sąlygos bei reikalavimai, būtini tinkamai atlikti šias funkcijas (kurie nesikeičia po atestacijos, kai asmuo ir toliau eina savo pareigas). Dalyvaujant konkurse į aukštesnes dėstytojo pareigas, keičiasi ne tik būtiniosios darbo sąlygos, dėl kurių susitarus laikoma, kad darbo

sutartis yra sudaryta, bet ir papildomos darbo sutarties sąlygos – darbo sutarties šalių susitarimu nustatomos darbo sąlygos, kurios sukonkretina darbo teisės normas arba įtvirtina joms neprieštaraujantį darbo sutarties šalių susitarimą dėl darbo.

Universiteto teigimu, siekiant užimti vienos ar kitos pakopos pareigas reikia turėti tam tikrą slenkstinę kvalifikaciją (magistro laipsnį ar mokslo (meno) daktaro laipsnį) bei patvirtinti tam tikrų kompetencijų turėjimą. „Tyrėjo kompetencijos skirtingu metu varijuoja, gali tiek būti tobulinamos, tiek ir tapti nepakankamos. Pvz. docentui privaloma kompetencija „MTEP rezultatų sklaidos ir jų poveikio numatymas“, objektyviai pasireiškiantis gebėjimu paskelbti mokslinių tyrimų rezultatus tarptautinio lygio mokslo publikacijose yra patvirtinama tarptautinėse duomenų bazėse referuojamuose žurnaluose, turinčiuose redakcinių kolegijų vykdomą kokybiškų straipsnių atranką ir citavimo indeksą, paskelbtų publikacijų skaičiumi. Ši kompetencija iš prigimties nėra „atliktinė“, t. y. ji patvirtinama ne publikavus kažkokį sutartinį straipsnių skaičių, tačiau nuolat vykdant mokslinius tyrimus ir jų rezultatus publikuojant aukščiau aprašytus kriterijus atitinkančiuose mokslo žurnaluose.“

Universitetas taip pat atkreipia dėmesį, kad konkurso būdu yra užimamos pareigos, tai nėra individuali (t. y. vykdoma konkretaus asmens atžvilgiu) procedūra, skirtingai nei atestacija. Joje gali dalyvauti visi suinteresuoti kandidatai, atitinkantys Tvarkoje nustatytus minimalius kvalifikacijos reikalavimus, be kita ko, būti paskelbus nurodytą skaičių naujų publikacijų, įrodančių mokslininko kvalifikaciją. Šioje procedūroje yra vertinamas paskutinių penkerių metų laikotarpis, neatsižvelgiant į vaiko priežiūros atostogas ar kitus laikotarpius, t. y. pretendentai, siekiantys užimti atitinkamas dėstytojų pareigas turi atitikti nustatytus minimalius reikalavimus.

Šiame kontekste pažymėtina ir tai, kad Tvarkoje įtvirtintu vienu iš reikalavimų asmenims, siekiantiems aukštesnių pareigų, – turėti atitinkamo lygmens naujų publikacijų nurodytuose leidiniuose, siekiama teisėto ir pagrįsto tikslo, t. y. tai, kad atitinkamas pareigas (šiuo atveju – docento dėstytojo) užimtų aukštos kvalifikacijos mokslininkai. Konstitucinis Teismas 2008 m. kovo 20 d. nutarime yra pažymėjęs, jog tam, kad aukštosios mokyklos galėtų atlikti savo konstitucinę priedermę – teikti valstybės nustatytus standartus atitinkantį aukštąjį išsilavinimą, ypač svarbu, kad jose dirbtų aukštos kvalifikacijos dėstytojai. Konstitucinis Teismas yra konstatavęs ir tai, kad nustatant reikalavimus, kuriuos turi įvykdyti mokslininkas, kad galėtų pretenduoti į atitinkamas pareigas valstybinėse aukštosiose mokyklose, gali būti nustatytas ir toks reikalavimas, kad į atitinkamas pareigas galėtų pretenduoti tie mokslininkai, kurie yra paskelbę mokslo darbų, be kita ko, tokiuose mokslo leidiniuose, kurie yra referuojami įvairiose tarptautinėse duomenų bazėse (2007 m. gegužės 5 d. nutarimas, 2008 m. vasario 1 d. sprendimas), taip pat yra paskelbę kitų

mokslinių publikacijų. Iš Konstitucinio Teismo formuojamos oficialiosios konstitucinės doktrinos matyti, kad sprendžiant dėl, be kita ko, atitinkamų pareigų aukštojoje mokykloje užėmimo, mokslo darbų reikšmingumas turi būti vertinamas visų pirma pagal jų naujumą, originalumą, fundamentalumą, įtaką naujų mokslinių tyrimų sričių ir (arba) krypčių formavimui ir pan. (2007 m. gegužės 5 d. nutarimas, 2008 m. vasario 1 d. sprendimas).

Pagal DK 26 straipsnio 2 dalies 1 punktą, įgyvendindamas lyčių lygybės ir nediskriminavimo kitais pagrindais principus, darbdavys, neatsižvelgdamas į darbuotojo lytį, rasę, tautybę, pilietybę, kalbą, kilmę, socialinę padėtį, tikėjimą, įsitikinimus ar pažiūras, amžių, lytinę orientaciją, negalią, sveikatos būklę, santuokinę ir šeiminingą padėtį, etninę priklausomybę, priklausymą politinėms partijoms, profesinėms sąjungoms ar asociacijoms, religiją, ketinimą turėti vaiką, taip pat į tai, kad darbuotojas naudojasi ar naudojos šiame kodekse numatytais teisėmis, ar kitus įstatymuose numatytus pagrindus, privalo priimdamas į darbą, taikyti vienodus atrankos kriterijus ir sąlygas.

Vadovaujantis tiek šia, tiek Lygių galimybių įstatyme esančia nuostata dėl pareigos darbdaviui įgyvendinti lygias galimybes nepaisant asmeniui priskirtino požymio, teigtina, kad Universitetas, nustatydamas visiems mokslininkams, pretenduojantiems užimti aukštesnes dėstytojo pareigas, vienodas sąlygas (minimalius kvalifikacinius reikalavimus), nepaisant be kita ko, socialinės padėties, užtikrino lygias galimybes. Kaip minėta, Universitetas, priimdamas atitinkamą sprendimą dėl Pareiškėjų, nepablogino jų turimos padėties. Jeigu Universitetas, vertindamas asmenų, dalyvaujančių konkurse docento pareigoms užimti, atitiktį kvalifikacijos reikalavimams, asmenims, išėjusiems vaiko priežiūros atostogų, nustatytą atitinkamą išlygą (netaikyti 5 metų laikotarpio pasiekimams įvertinti, reikalauti mažiau naujų publikacijų nei iš kitų pretendentų) ir ją taikytą sprenddamas, ar tie asmenys atitinka reikalavimus būti aktyviu ir pakankamai naujų publikacijų turinčiu mokslininku, tokia išlyga galėtų būti vertinama kaip tam tikra lengvata atitinkamą socialinę (šeiminę) padėtį turintiems asmenims. Skirtingų (palengvintų) reikalavimų nustatymas asmenims, pretenduojantiems užimti tam tikras pareigas, vien dėl to, kad jie buvo išėję vaiko priežiūros atostogų, galėtų būti traktuojamas kaip privilegija (galimybė užimti atitinkamas pareigas neatitinkant nustatytų minimalių kvalifikacinių reikalavimų, šiuo atveju – neturint pakankamai naujų ir aktualių tam tikros rūšies mokslinių publikacijų).

Pažymėtina, kad asmens pasirinkimas, lemiantis tam tikrą jo socialinę padėtį, dėl kurios tenka padaryti pertrauką akademinei ir profesinei karjeroje, negali lemti jo padėties pabloginimo, grįžus į aktyvią veiklą, tačiau toks pasirinkimas ir atitinkamai dėl to pakitusi asmens socialinė (šeiminė padėtis) negarantuoja kitokių (palankesnių) sąlygų siekiant karjeros. Be to, asmenims, išėjusiems vaiko priežiūros atostogų, ir po jų siekiantiems karjeros, taikant kitokius

(lengvesnius) reikalavimus nei kitiems pretendents (kaip antai, ilgesnį laikotarpį skaičiuojant publikacijas, jei iš nurodyto penkerių metų laikotarpio būtų išskaitomas vaiko priežiūros atostogų laikas), būtų sudaromos prielaidos atsirasti situacijoms, kai tam tikras pareigas (šiuo atveju docento dėstytojo) užima profesinių kvalifikacijos reikalavimų neatitinkantys asmenys.

Paminėtina, kad siekiant vaikus auginantiems asmenims sudaryti sąlygas lengviau grįžti į profesinį gyvenimą ir plėtoti karjerą, gali būti nustatomos kitos skatinimo ar apsaugos priemonės, padėsiančios pasiekti atitinkamus rodiklius (kaip antai skiriamos tikslinės stipendijos ar laikas, skirtas tobulėjimui), tačiau tai, kad asmuo buvo padaręs pertrauką akademinėje ir profesinėje karjeroje dėl priežasčių, nulėmusių socialinės (šeiminės) padėties pokyčius, negali lemti kitokių sąlygų (kitokių reikalavimų) jam siekiant aukštesnių pareigų, kuriomis negalėtų naudotis kiti pretendentai (be kita ko, tie, kurie taip pat galėjo turėti ilgalaikę pertrauką karjeroje dėl kitų priežasčių, kaip antai, ilgalaikės ligos) nustatymo.

Konstatuotina, kad Universitetas, vertindamas pretendentes užimti docento dėstytojo pareigas, visiems asmenims vienodai taikė Tvarkoje nustatytus minimalius kvalifikacinius reikalavimus, ir nėra pagrindo konstatuoti, kad Pareiškėjos dėl jų socialinės padėties buvo traktuojamos mažiau palankiai nei kiti konkurse dalyvaujantys asmenys atitikimo kvalifikaciniams reikalavimams, įrodantiems tam tikrą kompetenciją, aspektu. Pažymėtina ir tai, kad pagal Tvarkos 9.2 punkte nustatytus reikalavimus nėra reikalaujama, kad tam tikros publikacijos būtų paskelbtos kažkuriuo konkrečiu laiku (pavyzdžiui, kuriais nors konkrečiais vertinamo laikotarpio metais, kai asmuo galėjo būti padaręs pertrauką akademinėje ir profesinėje veikloje), o sprendžiant dėl asmens tinkamumo užimti aukštesnes pareigas vertinami bendri to laikotarpio pasiekimai. Pareiškėjoms nėra užkirstas kelias dalyvauti konkurse docento pareigoms užimti tuomet, kai jos atitiks Tvarkoje nustatytus minimalius kvalifikacinius reikalavimus, apibrėžiančius asmens tinkamumą konkrečioms pareigoms užimti.

Pagal Lygių galimybių įstatymo 4 straipsnį, teismuose ar kitose kompetentingose institucijose nagrinėjant fizinių, juridinių asmenų, kitų organizacijų ir jų padalinių skundus, pareiškimus, prašymus, pranešimus ar ieškinius dėl diskriminacijos lyties, rasės, tautybės, pilietybės, kalbos, kilmės, socialinės padėties, tikėjimo, įsitikinimų ar pažiūrų, amžiaus, lytinės orientacijos, negalios, etninės priklausomybės, religijos pagrindu, pareiškėjui nurodžius aplinkybes, leidžiančias daryti prielaidą dėl tiesioginės ar netiesioginės diskriminacijos, priekabiavimo, seksualinio priekabiavimo, nurodymo diskriminuoti, persekiojimo, priešiško elgesio ar neigiamų padarinių dėl skundo dėl diskriminacijos pateikimo, dalyvavimo byloje dėl diskriminacijos ar pranešimo apie diskriminaciją buvimo, preziumuojama, kad tiesioginės ar netiesioginės

diskriminacijos, priekabiavimo, seksualinio priekabiavimo, nurodymo diskriminuoti, persekiojimo, priešiško elgesio ar neigiamų padarinių dėl skundo dėl diskriminacijos pateikimo, dalyvavimo byloje dėl diskriminacijos ar pranešimo apie diskriminaciją faktas buvo. Skundžiamas asmuo turi įrodyti, kad lygių galimybių principas nebuvo pažeistas.

Tiriant skundą dėl įrodymų pakankamumo ir patikimumo turi būti sprendžiama kiekvienu konkrečiu atveju. Įrodymų pakankamumas byloje reiškia, kad įrodymai neprieštarauja vieni kitiems ir jų visuma leidžia daryti pagrįstą išvadą apie įrodinėjamų faktinių aplinkybių buvimą. Vertinant keletą įrodymų, lemia ne tik kiekvieno iš įrodymų patikimumas, bet ir įrodomųjų duomenų tarpusavio santykis – ar nėra prieštaravimų tarp jų, ar šalutiniai duomenys patvirtina pagrindinius, ar pakankami yra tiesioginiai duomenys, ar nuoseklūs yra šalutiniai įrodomieji faktai (Lietuvos Aukščiausiojo Teismo 2007 m. sausio 4 d. nutartis civilinėje byloje Nr. 3K-3-150/2007; 2008 m. sausio 28 d. nutartis civilinėje byloje Nr. 3K-3-18/2008). Kai iš skirtingų byloje pateiktų įrodinėjimo priemonių gaunama prieštaringa informacija, teismas turi šį prieštaravimą išspręsti, t. y. atsakyti į klausimą, kuria informacija (duomenimis) vadovautis, o kurią atmesti, turi įvertinti ne tik kiekvieno įrodymo įrodomąją reikšmę, bet ir įrodymų visetą, ir tik iš įrodymų visumos daryti išvadas apie tam tikrų įrodinėjimo dalyku konkrečioje byloje esančių faktų buvimą ar nebuvimą (Aukščiausiojo Teismo 2016 m. rugsėjo 30 d. nutartis civilinėje byloje Nr. 3K-3-400-701/2016).

Nagrinėjamu atveju Universitetas nurodė argumentus, kuriais remiantis galima daryti išvadą, jog konkursas į docento pareigas buvo organizuojamas vadovaujantis darbo santykius reglamentuojančiais teisės aktais ir nustatyti kvalifikaciniai reikalavimai, be kita ko, reikalavimas turėti tam tikrą skaičių nurodyto naujumo publikacijų, pagrindžiančių atitinkamos kvalifikacijos turėjimą, visiems pretendents į docento dėstytojo pareigas buvo taikomi vienodai. Universitetas taip pat pagrindė, jog skirtingai nei atestacija, konkursas nėra individualizuotas procesas, kurio metu tikslinga atsižvelgti į atestuojamo asmens socialinę padėtį ar kitus jam priskirtinus požymius, siekiant objektyviai, pagal apsibrėžtus ir iš anksto žinomus kriterijus atrinkti geriausius kandidatus atitinkamoms pareigoms užimti.

Atsižvelgdama į tai, kas išdėstyta, ir vadovaudamasi Lygių galimybių įstatymo 16 straipsniu, 17 straipsniu, 29 straipsnio 2 dalies 5 punktu,

Lygių galimybių kontrolierė

n u s p r e n d ž i a:

1. Pripažinti skundą nepagrįstu, nepasitvirtinus jame nurodytiems pažeidimams.
2. Su sprendimu supažindinti Pirmąją Pareiškėją, Antrąją Pareiškėją ir Lietuvos sveikatos mokslų universitetą.

Sprendimas per 1 (vieną) mėnesį nuo jo gavimo dienos gali būti skundžiamas apygardos administraciniam teismui Lietuvos Respublikos administracinių bylų teisenos įstatymo nustatyta tvarka arba Lietuvos administracinių ginčų komisijai (Vilniaus g. 27, 01402 Vilnius) Lietuvos Respublikos ikiteisminio administracinių ginčų nagrinėjimo tvarkos įstatyme nustatyta tvarka.

Seimo kontrolierė,
pavaduojanti lygių galimybių kontrolierę

Jolita Miliuvienė